

Balogh Piroska

A magyar egyetemi esztétika kezdetei:

Szerdahely György Alajos szakesztétikai műveinek kritikai kiadása

című doktori értekezésének tézisei

I. A kitűzött kutatási feladat

Szerdahely György Alajos (1740–1808) az első magyarországi esztétikaprofesszor, aki egy négy latin nyelvű kötetből álló esztétikai monográfia-sorozattal alapozta meg a magyar esztétikai kutatások első évszázadát. Első kötetének (*Aesthetica*, 1778) fordítását és kiadását 2012-ben elvégeztem és publikáltam. Jelen kötet a poétikai, illetve a narratív, valamint a drámai költészet esztétikájával és irodalomtörténetével foglalkozó írásainak, továbbá esztétikai vizsgáteleinek általam készített magyar nyelvű fordítását tartalmazza, kritikai kommentáryanaggal és részletes bevezető tanulmánnyal. Ezzel a kötettel teljessé válik nem csupán az életmű kiadása, hanem Szerdahely György Alajosnak és Schedius Lajos Jánosnak a magyarországi esztétikatörténet első száz évét meghatározó, latin nyelvű esztétikai írásait magyarul, kritikai kommentáryanaggal kiadó kutatói vállalásom is. A latin szövegek átírása terjedelmi okokból nem került bele a jelen pályázati anyagba, de teljes terjedelmében olvasható a *Szerdahely György Alajos művei. Opera Szerdahelyana* (<http://deba.unideb.hu/deba/szerdahely/index.php>) portálon.

II. A kutatás módszertana

Szerdahely György Alajos (1740–1808) életműve nem csupán önmagában, kortárs viszonylatban lényeges, hanem mert a magyarországi esztétikatörténet narratívájának kiindulópontja és alapja. A 18-19. századi magyarországi esztétikatörténet, és ezen belül Szerdahely György Alajos életművének elbeszélésére több kísérlet történt már. A 20. század elején Jánosi Béla, később pedig Nagy Endre tett kísérletet a teljes narratíva megalkotására, Szerdahely György Alajos életműve kapcsán pedig Margócsy István és Tóth Sándor Attila elemzéseit tekinthetők fontos előzményeknek. Ugyanakkor mind az esztétikatörténeti narratíva, mind ezen belül a Szerdahely oeuvre értelmezése a fenti érdemdús vállalkozások mellett is töredékes és háttérszerű maradt. Ennek okát három módszertani problémában látom. Az első probléma az értelmezés alapjául szolgáló szövegtörzset kijelölése. A második probléma ezen szövegtörzset nyelvi-gyakorlati hozzáférhetősége. A harmadik probléma pedig a kiemelkedő európai szerzők életművére koncentrálnak összehasonlító szemlélet.

Az értelmezés alapjául szolgáló szövegtörzset kijelölése azért problematikus, mert még ha az esztétikát a jelenlegi, művészetelméleti fókuszú tudományként veszi is alapul az elemző, egy esztétikatörténeti narratíva vizsgálati spektrumába besorolódik voltaképp minden kritikátörténeti jellegű szöveg, recenziók, levelezésben, naplókban megjelenő szerzői műértelmezések, művészeti programok. Ha pedig az esztétika korabeli, Alexander Gottlieb Baumgarten által kijelölt perspektíváját veszi alapul a kutató, mely az esztétikát az érzéki megismerés tudományaként, azaz episztemológiai diszciplínaként határozza meg, a vizsgálandó szövegek köre exponenciálisan tágul, a hermeneutikai értekezésektől egészen a szépirodalmi szövegek utalásrendszeréig. Mind Jánosi, mind Nagy esetében jól megfigyelhető, hogy problémát jelentett számukra a szinte parttalan szövegbázis, mert válogatásuk

szükségképp esetlegessé vált. Fontos lenne tehát egy olyan központi szövegcsoporthoz kijelölése, mely módszertanilag indokolható, még ha a teljesség igényének feladásával jár is együtt. Erre kínál egy lehetséges, működőképesnek tűnő megoldást az ún. „Universitätsaesthetik” kutatásmódszertana. A módszertan alapját Tomáš Hlobil cseh professzor két, a prágai egyetemi esztétika történetét bemutató kötete fektette le: *Geschmacksbildung im Nationalinteresse. Die Anfänge der Prager Universitätsästhetik im mitteleuropäischen Kulturraum 1763–1805* (Hannover, 2012) és *Geschmacksbildung im Nationalinteresse. Der Abschluss der frühen Prager Universitätsästhetik im mitteleuropäischen Kulturraum 1805–1848* (Hannover, 2018). Hlobil monográfiái a cseh esztétikatörténet e sajátos intézménytörténeti perspektíváját közép-európai összefüggésbe ágyazva mutatják be. Milyen előnyei vannak ennek a közelítésmódnak? Egyrészt a vizsgálandó szövegek körét határozottan leszűkíti az esztétikával professzionálisan foglalkozó egyetemi tanszékek és professzoraik szövegtermékeinek körére. Mivel itt kézikönyvekről, tankönyvekről és egyetemi jegyzetekről van szó, ezek kitüntetett eredményei a korabeli professzionális tudástermelésnek és tudásátadásnak. Másfelől ez az intézményi közelítésmód lehetővé teszi, hogy a regionális tudáscentrumok tevékenysége ne csak saját szűkebb, regionális perspektívájukban, hanem tágabb, jelen esetben a Habsburg birodalom, illetve ezen túlmutatóan közép-európai perspektívában is megragadhatóvá váljék. Hlobil újabb, Ficker bécsi professzor tevékenységét feldolgozó kötete (*Franz Ficker (1782 - 1849): Oesterreichische Aesthetik Unter Staatsaufsicht Vor Dem Herbartianismus*, Bern, 2020), illetve a közelmúltban e tárgyban megjelenő konferenciaköteteink (*Anthropologische Ästhetik in Mitteleuropa 1750–1850. Anthropological Aesthetics in Central Europe 1750–1850*, hrsg. Piroska Balogh, Gergely Fórizs, Hannover, 2018; *Angewandte anthropologische Ästhetik. Konzepte und Praktiken 1700–1900. Applied Anthropological Aesthetics. Concepts and Practices 1700–1900*, hrsg. Piroska Balogh, Gergely Fórizs, Hannover, 2020) is nyilvánvaló teszik, hogy olyan horizont tárul itt fel, mely a cseh mellett az osztrák, itáliai és magyarországi, tágabb értelemben pedig a német esztétikatörténeti látószöveget képes egységesíteni, puzzle jelleggel egymásba kapcsolni. Nem érdektelen, hogy ezen a közép-európai horizonton a magyarországi esztétikatörténet különleges helyet kap azáltal, hogy a pesti egyetemen működő esztétikaprofesszorok nem német kézikönyvekből tanítottak, hanem saját kutatásokon alapuló szakesztétikai monográfiáik, tankönyveik alapján, ami a prágai egyetemen szinte egyáltalán nem volt jellemző, de az osztrák is itáliai közegben sem bizonyult meghatározónak. Fontos továbbá hangsúlyozni, hogy az e módszertannal kijelölt szövegek vizsgálata mintegy koncentrikusan bővíthető. Amint bevezető tanulmányomban bemutatom, egyfelől az intézménytörténeti alap kutatásra ráépíthetők társadalomtörténeti és tudásszociológiai vizsgálatok (jelen esetben a 18. század második felére szerzetes-tudós életpályák vizsgálata), illetve eszme- és műfaj-történeti rendszerezések (jelen esetben Szerdahely esztétikai koncepciójának rekonstruálása a kortárs eszmetörténeti kontextus segítségével). Másfelől az így körvonalazott szövegbázisra, az annak értelmezése nyomán kijelölhető problémagócokra applikálhatók később különféle kontextusok és további szövegbázisok: magyar környezetben ilyen kézenfekvő kontextus lehet az intézményi perspektíva (gimnáziumi esztétika, akadémiai esztétika), a mediális perspektíva (folyóiratirodalomban megjelenő esztétikai programok), egyes szerzők (többek között Erdélyi János, Henszlmann Imre) esztétikai művei és nézetrendszere, vagy akár fogalom- és tárgytörténeti alapon (például: entuziasmus, oneirologia, szenvedélyelmélet, érzelemtörténet) társított szövegcsoporthoz is.

A második problémát a korabeli esztétikaelméleti szövegek hozzáférhetőségének korlátozottsága jelenti. Ez nemcsak a kiadatlan kéziratanyagokra vonatkozik. Sokkal inkább

vonatkozik arra, hogy a korabeli esztétikaelméleti kézikönyveknek csupán a korabeli, kis példányszámú kiadásai állnak rendelkezésre, ráadásul a magyar esztétikatörténet első száz évében ez döntően latin, kisebb részben német nyelvű szövegeket jelent. A már említett szakirodalmak mindegyikében érzékelhető, hogy ez mekkora terhet ró a kutatóra: különösen Nagy Endre és Tóth Sándor Attila már említett áttekintéseiben látványos, hogy az értelmezés jelentős része kényszerűen egyfajta rövidített szövegismertetést jelent, háttérbe szorítva ezzel a metanyelvi, értelmezői közelítést. Ahhoz, hogy a korabeli esztétikatörténet a szélesebb szakmai közönség által is vizsgálható és vitatható legyen, mindenképp szükséges a filológiai alap kutatások elvégzése, vagyis az alapszövegek újrakiadása, fordítása, kritikai kommentáryanaggal történő közzététele. Ezt a folyamatot volt hivatott elindítani Schedius Lajos János esztétikai életművének kiadása, Szerdahely György Alajos elméleti esztétikai monográfiájának fordítása-kiadása, és a jelen munkában közzétett fordítás és kritikai kommentáryanag, mely teljessé teszi a Szerdahely-életmű hozzáférését a szakmai közönség számára. Mindemellett folyamatban van az esztétikaprofesszori katedrán kevesebb időt eltöltő Friedrich August Clemens Werthes és Julius Gabelhofer esztétikaelméleti dokumentumainak kiadása is.

A harmadik átgondolandó szempont a magyarországi esztétikatörténet értelmezésének, közelítésének szempontrendszer. Az a szemlélet, amelyet még Jánosi Béla képviselt, az esztétikatörténet nagy auktorainak szemszögéből nézte a magyarországi szövegeket és jelenségeket, ezért szükségképp e nagy szerzők életművének csupán halvány másaként, esetleges jellegű mediációjaként láttatta azokat. Margócsy István tanulmányai perspektívaváltásról tanúskodnak, amennyiben a magyarországi esztétikai írásoknak a lokális, magyarországi művészetteóriára, művészi alkotásmódszertanra, befogadói értelmezésre gyakorolt hatását vizsgálta. Szintén megszívlelendő Tóth Sándor Attila kutatói attitűdje, aki Szerdahely életművét annak egyik fontos forrásvidéke, a jezsuita retorikai-poétikai hagyomány, egyszersmind pedagógiai szemlélet felől szemléli. Ez a szemléletváltás egybevágg azzal a nemzetközi tendenciával, mely a nagy szerzők életműve mellett immár a regionális hatásokra, ezek interferenciáira fókuszál, tudáscentrumokat és tudásáramlást vizsgál. E szemléleti váltásnak köszönhetően került az esztétikatörténeti kutatások homlokterébe az antropológiai esztétika, a populáresztétika, vagy épp az elméleti eklekticizmus, és maga az egyetemi esztétika intézménytörténeti irányultsága is tendenciákra, hatástörténetre, kisebb, helyi tudáscentrumok ágenseinek vizsgálatára irányul. Bevezető tanulmányomban tehát bemutatom azt, hogy a fenti három problémakört és javaslatot megfontolva hogyan válaszolható fel (itt és most valóban csak nagyvonalakban) a magyarországi egyetemi esztétika első százötven esztendeje, és milyen módon helyezhető el ebben a történetben, ebben perspektívában Szerdahely György Alajos életműve.

A bevezető tanulmányt követően a jelen pályázati beadvány Szerdahely György Alajos három kötete és az egyetemi előadásai alapján készült, nyilvános vizsga anyagát tartalmazó kisnyomtatvány latin szövegének magyar fordítását tartalmazza, részletes kritikai kommentáryanaggal:

1. *Ars poetica generalis ad aestheticam seu doctrinam boni gustus conformata authore Georgio Aloys. Szerdahely AA. LL. et Philosophiae Doct. in Regia Scientiarum Universitate Budensis aesthetices professore pub. et ordin. ex Archi-Dioces. Strig. Buda, Typis Regiae Universitatis, Anno M.DCC. LXXXIII, Buda, 1783.*
2. *Poesis narratiua ad aestheticam seu doctrinam boni gustus conformata a Georgio Aloys. Szerdahely, AA. LL. et Philosophiae Doct. in Regia Scientiarum Uniuersitate Budensi*

aesthetices professore pub. et ordin. ex Archi-dioec. Strig. Budae, Typis Regiae Universitatis, Anno M.DCC.LXXXIV, Buda, 1784.

3. *Poesis dramatica ad aestheticam seu doctrinam boni gustus conformata authore Georgio Aloysio Szerdahely AA. LL. et Phil. Doctore in Regia Scientiarum Universitate Budensi aesthetices professore publico, et ordin. ex Archi Dioec. Strigon. Budae, Typis Regiae Universitatis, Anno M.DCC.LXXXIV, Buda, 1784.*

4. *Tentamen publicum ex aethetica sive theoria et bono gustu scientiarum, et artium pulcherrimarum quod ex praelectionibus Clarissimi D. Georgii Szerdahelyi AA.AA. & Philosophiae Doct. Aestheticus, & Eloquentiae Profanae Profess. Publ. Ordin. Reg. subibit nobilis, ac perdoctus Dominus Emericus Fekete amaenioris litteraturae repetens In annum alterum Mense Augusto 15. Anni MDCCLXXVI. Typis Tirnaviensibus anno ut supra, Nagyszombat, 1776.*

A kötetek latin szövegének fordítása kapcsán filozófiai terminusok fordításának technikai némi áttétellel jól hasznosíthatók voltak, a Ricoeur-féle fordítási hermeneutika pedig kijelölt bizonyos elméleti kereteket, melyre a szövegkiadást bevezető tanulmányban részletesen is kitértem. Ezt azért is vélem adekvát értelmezési keretnek, mert a kulturális idegenség mellett a temporális idegenségre is reflektál, ami jelen szövegek esetében meghatározó probléma. Megjegyzendő azonban, hogy mindez meglehetősen ingatag fogódzónak bizonyul az e fordítási feladatban felmerülő, egyszerre textológiai, fordításelméleti és hermeneutikai szemszögből is leírható problémák és dilemmák kapcsán.

A kötetek latin szövegének digitális átírását ugyan elvégeztem, de ezek csatolását nem láttam szükségesnek, részint terjedelmi okokból, részint mert hálózati kiadás formájában már publikusak a Szerdahely György Alajos művei, *Opera Szerdahelyana* portálon, <http://deba.unideb.hu/deba/szerdahely/muvek.php> (letöltés: 2021. 05. 06.) linken.

A fordítás nem követi az eredeti latin szöveg azon ortográfiai sajátosságát, hogy számos köznévv, melléknévv, akár ige is mondatközi helyzetben nagy kezdőbetűt kap. A másik radikálisabb változtatás a tulajdonneveket érintette. Akárcsak az *Aesthetica* 2012-es kiadásában, ezen kötetek szövegében is emendálásra volt szükség a tulajdonnevek kapcsán, melyek az eredeti latin szövegben – egyébként sokszor következtelen módon – latinosított változatban szerepeltek. Az olvasási nehézségek kiküszöbölése érdekében a nem latin tulajdonnevek kapcsán is érvényesítettem a fordítás elvét, azaz a főszöveg az adott tulajdonnév eredeti (angol, francia, görög stb.) változatát tartalmazza. A magyar szövegbe beékelődő, szürke háttérrel és félkövérrel szedett számok a latin kiadások oldalszámát jelölik.

A megszokottól valamelyest eltérő módszerrel készült a Szerdahely-szöveg lábjegyzeteinek fordítása, a szövegben idézőjel nélkül, sokszor jelöletlenül alkalmazott idézetek azonosítása és a kritikai kommentáranyag beépítése. Szerdahely sajátos, bár a korban egyáltalán nem szokatlan hivatkozásmódszertanából fakadó problémák (melyeket a bevezető tanulmány részletesen felvázol) feloldására jött létre a kiadásban alkalmazott szokatlan, hibrid kommentárrendszer, mely Szerdahely *Aesthetica* kötetének 2012-ben kiadott fordításában már debütált és használhatónak bizonyult. A szerzői lábjegyzetek megmaradtak lábjegyzetnek, pontosan megőrizve az eredeti rövidítéseket, a címléírásokban szereplő név- vagy címalakokat. A kiadói kommentárok részint beékelődnek a pontosítandó szerzői lábjegyzetekbe, szögletes zárójellel és félkövér betűtípussal elkülönülve, részint pedig a főszöveghez kapcsolódnak, itt is megőrizve a zárójel és az eltérő betűtípus ismertetőjegyeit. A főszövegbeni idézőjelek hiányát pedig azzal ellensúlyozzák a kiadói kommentárok, hogy mondatszámra, sorszámra, de legalábbis oldalszámra pontosan megadják a hivatkozott szövegrészlet helyét, amely ezáltal, ha nem is első látásra, de be- és elhatárolhatóvá válik.

III. Az új tudományos eredmények tételes összefoglalása

Szerdahely György Alajos szakesztétikai írásainak kritikai kiadása számos diszciplína szemszögéből kiemelt jelentőséggel bír:

- Lehetővé teszi a magyarországi esztétikatörténet, és ezen belül kiemelten az egyetemi esztétika történeti áttekintését, a rendelkezésre álló tudásanyag rendszerezését.
- Irodalomtörténeti szempontból az itt megjelent írások alapszövegnek számítanak a líra, a dráma és epika (ezen belül a regény) 18. századi műfaj története, és ennek nemzetközi kontextusa kapcsán.
- Ugyancsak irodalomtörténeti jelentősége van e szövegeknek abból a szempontból, hogy a kortárs kulturális élet szereplői számára fontos tájékozódási eszközként, tudásközvetítő médiumként szolgáltak, ezért az ő korabeli kulturális horizontjuk megismerésének nélkülözhetetlen elemei.
- Művészettörténeti szempontból is fontos adalékokkal szolgál jelen szövegkiadás a 18. század végének zenetörténeti (különösen az opera műfaját illető), képzőművészettörténeti és kerttörténeti sajátosságaihoz.
- Tekintettel arra, hogy a korabeli esztétika-fogalom a mainál tágabb, episztemológiai alapozottságú volt, az itt közzétett szövegek filozófia- és pszichológiatörténeti szempontból sem érdektelenek.
- A kiadott szövegek korabeli nemzetközi beágyazottsága, hatástörténeti szerepe, illetve az esztétika diszciplínájának a korabeli Habsburg oktatáspolitikában játszott kiemelkedő szerepe cseh, osztrák, német, sőt, itáliai, francia és angol viszonylatban is érdekessé és értékelhetővé teszi azokat. Jelen kiadás alapja lesz egy kétnyelvű, a kommentáryanagot angol változatban is elérhetővé tévő hálózati kiadásnak, mely lehetővé teszi majd e szövegek nemzetközi kulturális reintegrációját.

IV. A doktori mű témaköréből készült saját publikációk jegyzéke

1. *Horace and the Hungarian Art Theories in the Eighteenth and Nineteenth Centuries.* In: Lengyel, Réka; Tüskés, Gábor (szerk.) *Vergil, Horaz und Ovid in der ungarischen Literatur 1750–1850*, Wien: Praesens Verlag, 2020, 141-168.
2. *Angewandte anthropologische Ästhetik. Konzepte und Praktiken 1700–1900 / Applied Anthropological Aesthetics. Concepts and Practices 1700–1900*, Balogh, Piroska (szerk.); Fórizs, Gergely (szerk.), Hannover: Wehrhahn Verlag, 2020
3. *Georg Aloys Szerdahely and the Beginning of Aesthetic Education at the Royal Hungarian University between 1774-1882.* In: Kopčáková, Slávka (szerk.) *Súradnice Estetiky, Umenia A Kultúry V. Estetická výchova a prax vyučovania estetiky v kontextoch európskeho estetického myslenia 19. a 20. storočia – dialóg s tradíciou a súčasné koncepcie*, Prešov: Prešovská Univerzita, 2020, 27-49.
4. *Kényszerpályák nemzedéke? Szerzetespapság és felvillágosodás - három esettanulmány.* In: Forgó, András; Gózszy, Zoltán (szerk.) *Katolikus Egyházi Társadalom Magyarországon a 18. században*, Pécs: META Egyesület, 2019, 387-410.

5. *Aesthetica muliebris – avagy beszélhetünk-e „női esztétikáról” 18–19. századi magyar viszonylatban.* In: Török, Zsuzsa (szerk.) *Nőszervezők a 19. században: lehetőségek és korlátok*, Budapest: Reciti Kiadó, 2019, 15-30.
6. *A magyarországi esztétikai irodalom emberképének változása és a göttingeni tudományos recepció a 18-19. század fordulóján*, Kaleidoscope: művelődés-tudomány- és orvostörténeti folyóirat, 17 (2018), 183-196.
7. "Hát még egy harmadik nincs: aesthetice?" *A Széptani jegyzetek esztétikatörténeti olvasatai*, Irodalomtörténet 98 (2017), 419-432.
8. *Horatius-szövegek a 18–19. Századi magyar esztétikai irodalomban.* In: Balogh, Piroska; Lengyel, Réka (szerk.) *Római költők a 18-19. századi magyar irodalomban: Vergilius, Horatius, Ovidius*, Budapest: MTA BTK Irodalomtudományi Intézet, 2017, 184-200.
9. *Poesis narrativa – Szerdahely György Alajos elmélete az elbeszélő költészetről. Paratextusok.* In: Kasza, Péter; Kiss, Farkas Gábor; Molnár, Dávid (szerk.) *Scientiarum miscellanea: Latin nyelvű tudományos irodalom Magyarországon a 15-18. században*, Szeged: Lazi Könyvkiadó, 2017, 143-150.
10. *The Reception of Edmund Burke's Aesthetics in Hungary.* In: Martin, Fitzpatrick; Peter, Jones (szerk.) *The Reception of Edmund Burke in Europe*, London: Bloomsbury, 2017, 297-312.
11. „*Concordia Poeseos et Astronomiae*”. *A csillagászat szerepe két 18–19. századi magyar esztétikaprofesszor, Szerdahely György Alajos és Schedius Lajos János művészetszemléletében.* In: Gurka, Dezső (szerk.) *Matézis, mechanika, metafizika: A 18–19. századi matematika, fizika és csillagászat eredményeinek reprezentációja a filozófiában és az irodalomban*, Budapest: Gondolat Kiadó, 2016, 181-202.
12. *Kérdések és lehetőségek a 18-19. századi soknyelvű magyarországi esztétikai terminológia kutatásában.* In: Lengyel, Réka (szerk.) *Nunquam autores, semper interpretes : A magyarországi fordításirodalom a 18. században*, Budapest, MTA BTK Irodalomtudományi Intézet, 2016, 347-389.
13. *Teória és medialitás: A latinitás a magyarországi tudásáramlásban 1800 körül*, Budapest: Argumentum Kiadó, (Irodalomtörténeti Füzetek), 2015.
14. *Opera Szerdahelyana. Szerdahely György Alajos esztétikai írásai*, Debreczeni Attila (szerk.); Balogh, Piroska (Sajtó alá rendezte), Debrecen, 2013, újabb változat: 2020. <http://deba.unideb.hu/deba/szerdahely/impresszum.php>
15. *Horizont a horizonton. Fogalomtörténeti exkurzus a gadameri hermeneutika egyik alapterminusáról.* In: Bednatics, Gábor; Hansági, Ágnes; Vaderna, Gábor (szerk.) *Az olvasás labirintusában: tanulmányok Eisemann György hatvanadik születésnapjára*, Budapest: Historia Litteraria Alapítvány, Ráció Kiadó, 2013, 119-122.
16. "Temptare volui possentne proferri in lucem" *Latin nyelvű esztétikai szövegek kiadásának fordításelméleti kérdései.* In: Bengi, László; Hoványi, Márton; Józán, Ildikó (szerk.) "Visszhangot ver az időben": *Hetven írás Szegedy-Maszák Mihály születésnapjára*, Pozsony: Kalligram, 2013, 434-441.
17. *A barokk jezsuita műveltségtől a preromantikus esztétika polifóniájáig.: Szerdahely György Alajos, az első magyar esztétikaprofesszor tudománysszemléletének sajátosságai*, In: Gurka, Dezső (szerk.) *Tudósok a megismerés színterein: a romantikus tudományok és a 18-19. századi tudóssztereotípiák*, Budapest: Gondolat Kiadó, 2012, 266-275.
18. *Szerdahely, György Alajos: Aesthetica (1778)*, Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, 2012.

19. *Egy lábjegyzet tanulságai. Burke esztétika- és társadalomelméletének hatása Szerdahely György Alajos aethetica- és Schedius Lajos philokália-konceptiójára*, In: Horkay-Hörcher, Ferenc; Szilágyi, Márton (szerk.) *Edmund Burke esztétikája és az európai felvilágosodás*, Budapest: Ráció Kiadó, 2011, 173-192.
20. *Die Lehren einer Fußnote. Die Wirkung der Ästhetik- und Gesellschaftstheorie von Burke auf die Ästhetikkonzeption von A.G. Szerdahely und auf die Philokalie-Konzeption von J. L. Schedius*,
21. *Estetika: the Central European Journal of Aesthetics* 47 (2010), 193-214.
22. *Szöveg és kép interakciója: Kazinczy poétikai gyakorlata Szerdahely György Alajos poétikaelmélete tükrében*. In: Balázs, Géza (szerk.) *A nyelvújítás jelvilága: tanulmányok Kazinczy és a nyelvújítás máig tartó hatásairól*, Budapest: Magyar Szemiotikai Társaság, 2009, 15-21
23. *„...semiből világokat...?\": Szerdahely György Alajos esztétikai írásainak recepciója: zárványok és kitörési pontok*. In: Ambrus, Judit; Bárány, Tibor; Csörsz, Rumen István; Hegedüs, Béla; Vaderna, Gábor (szerk.) *Margonauták: írások Margócsy István 60. születésnapjára*, Budapest: rec.iti, 2009, 28-40.
24. *Ars scientiae: közelítések Schedius Lajos János tudományos pályájának dokumentumaihoz*, Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó, 2007.
25. *Doctrina pulcri: Schedius Lajos János széptani írásai*, Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó, 2005.